

LUND UNIVERSITY

Vad har social kompetens och bildning gemensamt?

Persson, Anders

Published in:
Religion och livsfrågor

2001

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Persson, A. (2001). Vad har social kompetens och bildning gemensamt? *Religion och livsfrågor*, (4/2001).

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

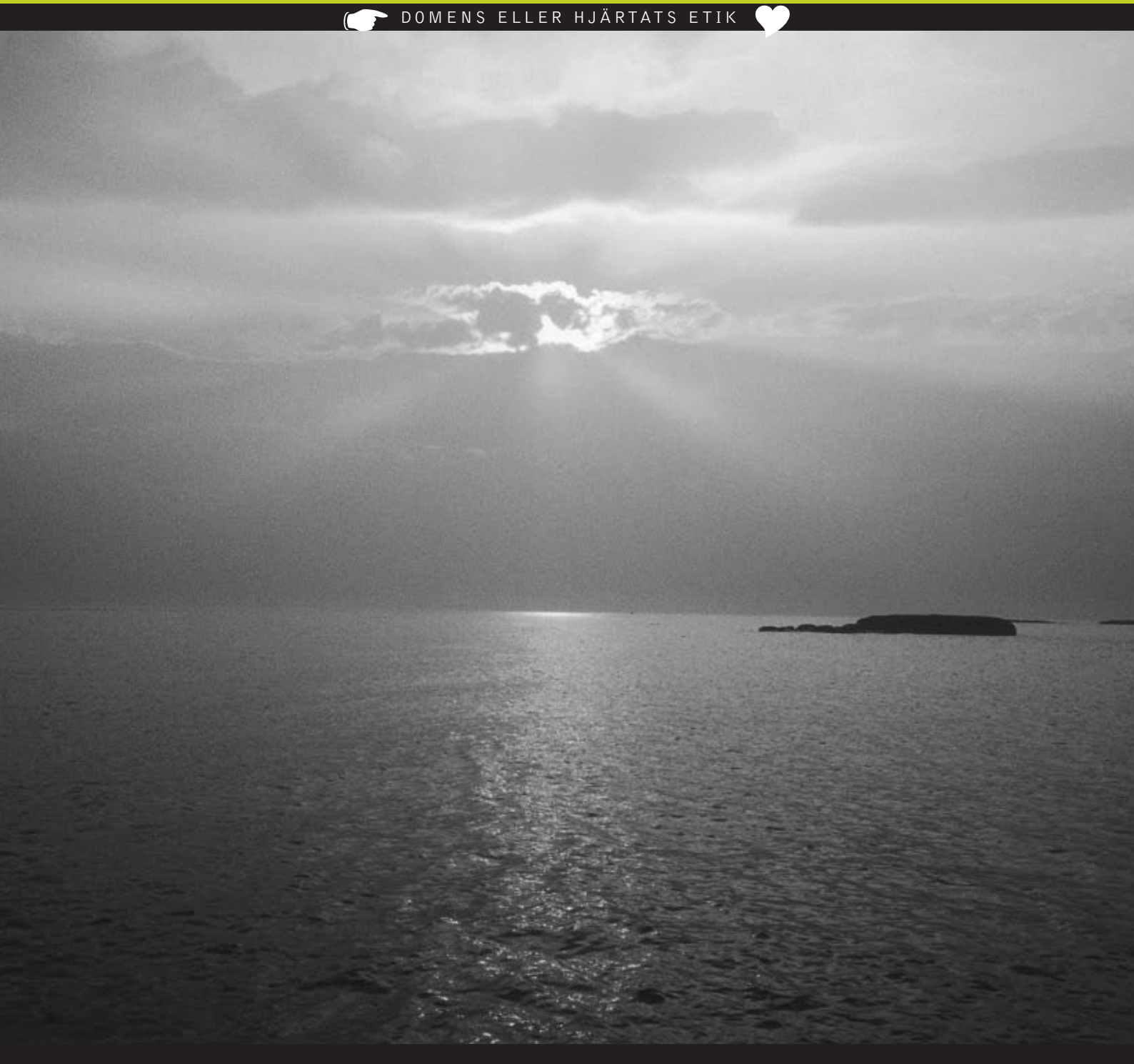
PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Religion och Livsfrågor

RoL 4:01

DOMENS ELLER HJÄRTATS ETIK

NY och UPPKÄFTIG

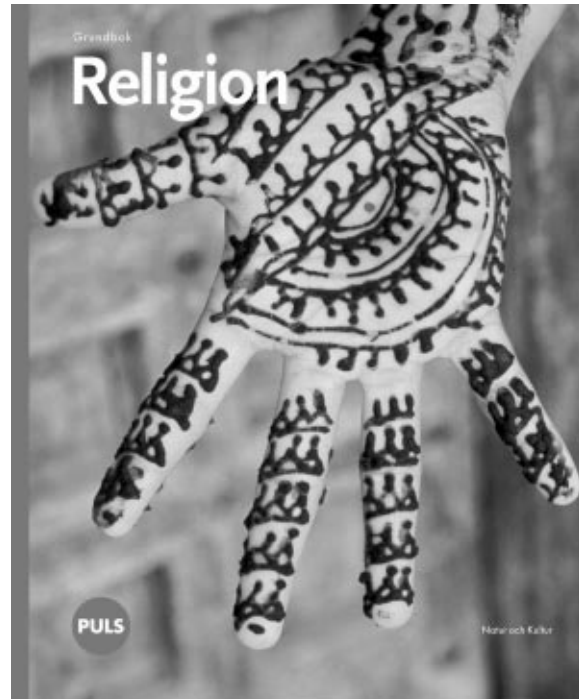
PULS Religion för grundskolans senare del är en nyskriven grundbok som kan användas redan från skolår 6.

Nästan varje dag möter vi människor som har andra uppfattningar och annan tro än vi själva. För att dessa möten ska bli konstruktiva behöver vi både kunskap om och inlevelse i varandras synsätt och värderingar. *PULS Religion* är en bok som underlättar dessa möten. På ett uppkäftigt sätt!

Bilderna i *PULS Religion för grundskolan senare del* gör att man stannar till och tittar en extra gång – såg jag rätt och hur ska jag tolka det? Det oväntade kan leda till samtal om vad det innebär att vara religiös, och att inte vara det. På flera ställen i boken finns intervjuer med svenska ungdomar från olika trosriktningar.

PULS Religion består av tre stora avdelningar: Att vara religiös – och att inte vara det, Religioner i världen samt Och allt det där andra, då? Varje avdelning består sedan av ett antal kapitel.

Boken blir klar under mars månad men redan nu kan du beställa ett utdrag. Skicka ett e-mail till michael.karlsson@nok.se med namn, skola och skolans adress, eller ring 08-453 86 32.

Författare: Lennart Göth, Katarina Lycken

PULS från **NATUR och KULTUR**

Religionskunskap för grundskolans senare del

Bokförlaget Natur och Kultur. Läromedelsinformation: Box 27 323, 102 54 Stockholm. Telefon 08-453 86 00. Fax 08-453 87 95.
Order/Kundtjänst: Förlagsdistribution Box 706, 176 27 Järfälla. Telefon 08-453 85 00. Fax 08-453 85 20.
E-post: info@nok.se. Nätplats: www.nok.se.

Domens eller hjärtats etik

SJÄLVKLART UPPRÖRDES VI ALLA av att se de tv-bilder som nådde oss från New York i USA den 11 september år 2001. Inte minst de inspelade telefonsamtalen från människor som anade att de inom några minuter hade att möta döden, fick oss alla att rysa och känna en kyla krama om våra hjärtan. För detta var ju ingen filminspelning. Detta ägde rum i det verkliga livet. Det som vi alla lever och är medaktörer i. Här kan vi inte klippa bort eller suddas ut det som oroar och stör oss. Bandet kan heller inte spolas tillbaka för att rättas till. Vi ligger alla i direktsändning i varje ögonblick. Som människor har vi att göra våra val här och nu! Se här vår frihet och vårt ansvar som levande och verkande människor i världen!

Artiklarna i det här numret av Din tidning kretsar kring terrorattacken i USA, men också kring de s.k. Göteborgskravallerna i början av sommaren. Många frågor, tankar och funderingar har väckts – inte minst hos våra elever. Hur och om vad samtalar vi med varandra när vi önskar tydliggöra vår demokratis inre kärna och ljus? Jag är övertygad om att det finns en dimension och ett språk för detta inom vårt ämne!

Aktivera mera!

Den ekonomiska grunden för FLR:s verksamhet består till största delen av de bidrag föreningen får från Pro fide et Christianismo och Skolverket. FLR tar tacksamt emot detta ekonomiska stöd, som bl.a. möjliggör utgivande av vår årsbok! Men även om ekonomin självklart är viktig, så är en förenings medlemmar dess ryggrad! En förening kan inte leva utan aktiva medlemmar. Det är en gammal sanning. Föreningen kanske fungerar hjälpligt, men den lever inte. Den kan inte riktigt påverka, stödja, uppmuntra och arbeta för medlemmarnas bästa, med deras frågor och problem. FLR har inte drabbats av några "avhopp", men alltför få nya medlemmar tillkommer tyvärr. Styrelsen arbetar naturligtvis på olika sätt med det här problemet, men den avgörande frågan är: *Vill Du som känner ansvar för skolans viktigaste ämne göra en insats?*

Samtala med Dina kollegor om vår förening! Samla några re-lärare från Din skola eller från några skolor i hela Din kommun till en träff. Gör en exkursion eller ett studiebesök! Det behöver inte bli ett alltför betungande extraarbete. Tvärtom, tror jag, har det i sin förlängning mycket att ge samtliga inblandade.

Medverka i RoL!

Om RoL ska kunna ge stöd och inspiration i det dagliga arbetet krävs Ditt bidrag och Dina synpunkter. Det är Dina erfarenheter och Dina reaktioner som är till nytta för oss andra som också undervisar i religionskunskap. Många vill ha fler tips och idéer i tidningen! Här kan just Du göra en insats!

SVEN-GÖRAN OHLSSON

Innehåll

- 4 Ordförandetankar
Nils-Åke Tidman

” Väl formar den starke med svärdet sin värld, väl flyga som örnar hans rykten; men någon gång brytes det vandrande svärd och örnarne fällas i flygten. Hvad våldet må skapa är vanskligt och kort, det dör som en stormvind i öcknen bort.

ESAIAS TEGNER

- 6 Tänk om vi trodde lite mer och visste lite mindre
Roland Hallgren
- 8 Världen i skolan och skolan i världen
Ingegerd Wärnersson
- 10 Domens eller hjärtats etik?
Olof Franck
- 14 Göteborgskravallerna, WTC och globaliseringen (Del 1)
Per-Åke Walton
- 16 Vad har social kompetens och bildning gemensamt?
Anders Persson
- 20 Sanningar i konflikt i Europa
Ola Björilin

Medverkande i detta nummer

Roland Hallgren
Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap
Linnégatan 5, 391 82 Kalmar

Anders Persson
Domstengatan 2, 263 32 Höganäs

Per-Åke Walton
Norra Liden 21, 411 18 Göteborg

Ingegerd Wärnersson
Regeringskansliet,
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Omslagsbild: Eva Högberg

Dessutom medverkar styrelsemedlemmar, se adresser sidan 4!

De stora plågorna

VERKLIGHETEN ÖVERTRÄFFADE dikten och fantasin tisdagen 11 september 2001. Den dagen kommer för alltid att vara inristad i vårt gemensamma minne. Dagen då barn väntade på sina föräldrar och ingen kom hem. Dagen då mobiltelefoner gav en sista kontakt med dem som visste att de snart skulle dö.

Det känns att vi tillhör samma kulturkrets som de drabbade i New York och i Washington. Därför delar vi sorgen och skrällen djupt. Många har ställt frågan om liv i USA är mer värdefulla än liv i fattiga länder som drabbas av katastrofer där också tusentals människor har omkommit. Men jag tror inte att vi skall minimera vår medkänsla – bry oss mindre om dem som drabbats i USA – utan istället expandera vår medkänsla också till andra människor i andra krissituationer. Nu är det tid att känna starkt med

Afghanistans befolkning och att ta aktiv del i insamlingar för att förhindra svält och död för dem.

Flygplanen som kraschar in i World Trade Center, mjältbrandsbakterier som sprids via brev – skeendet har mytiska dimensioner. För mig träder berättelsen om plågorna som drabbade Egypten fram. Faraos ville inte ge israeliterna frihet – därför drabbades Egyptens folk av fruktansvärda katastrofer och farsoter. Kanske är det så vi också skall se på händelserna 11 september. Världens fattiga och maktlösa vill ha rätt till liv och frihet. Den rika världen kommer att få leva med terrorismens farsot tills man på allvar tar itu med rättvisefrågorna – tills vi på allvar försöker engagera oss för de fattiga och förtryckta. På ett också mytiskt sätt finns konflikten mellan israeler och palestinier i brännpunkten för den världsbrand som vi upplever och som vi måste göra allt för att släcka.

NILS-ÅKE TIDMAN

Medverka i nästa nummer
av RoL!
Manusstopp är den 11 januari

Skicka ditt bidrag till: Sven-Göran Ohlsson,
Djupadalsvägen 18, 241 36 Eslöv

Välkommen
till FLR:s Årsmöte

lördagen den 2/2 2002 klockan 12.00
på Teologiska institutionen i Lund!

Religion & Livsfrågor

Utges av Föreningen Lärare
i Religionskunskap
Årgång 34. ISSN: 0347-2159

Redaktör

Sven-Göran Ohlsson

Ansvarig utgivare

Nils-Åke Tidman

Redaktionens adress

c/o Sven-Göran Ohlsson
Djupadalsvägen 18, 241 36 Eslöv
tfn 0413-55 55 44

Annonser

Gunnar Iselau, Fossilsvängen 2,
593 37 Västervik, tfn 0490-193 49

Prenumeration & distribution

Docent Rune Larsson
Furugatan 16, 234 41 Lomma
tfn 040-41 13 64

Föreningen lärare i religions- kunskap (FLR)

Ordförande

Adjunkt Nils-Åke Tidman
Ö Bäckevägen 32, 433 63 Partille
tfn 031-26 56 96

Vice ordförande

Docent Olof Franck
Poppelvägen 6 C, 541 48 Skövde
tfn 0500-43 01 08

Sekreterare

Adjunkt Ingemar Lundström
Leires väg 84, 443 51 Lerum
tfn 0302-157 52

Skattmästare

Docent Rune Larsson
Furugatan 16, 234 41 Lomma
tfn och fax 040-41 13 64
arb tfn 046-222 95 15

Ledamöter

Adjunkt Ola Björlin
Narvavägen 9, 724 68 Västerås
tfn 021-13 15 38

Adjunkt Bodil Liljefors-Persson

Ö. Bernadottesgatan 82,
216 17 Limhamn
tfn 040-16 28 86

Universitetsadjunkt Stefan Myrsgård
Götgatan 24 B, 752 22 Uppsala
tfn 018-55 00 38

Adjunkt Sven-Göran Ohlsson
Djupadalsvägen 18, 241 36 Eslöv
tfn 0413-55 55 44

Adjunkt Kristina Sjöstrand Mellander
Medikamentgatan 30,
434 42 Kungsbacka
tfn 0300-167 56

Årsbok

Redaktör Docent Olof Franck
ISSN: 0348-8918

Medlemskap

Medlem blir man enklast genom att
anmäla till skattmästaren. Adress ovan.
För medlemsavgiften (200 kr) erhåller
man årsbok och tidskriften.
För pensionärer är avgiften 150 kr.
För studerande är avgiften 100 kr.

FLR postgiro 15 69 53-2
FLR bankgiro 131-2222

Hemsida: www.gamdat.se/flr

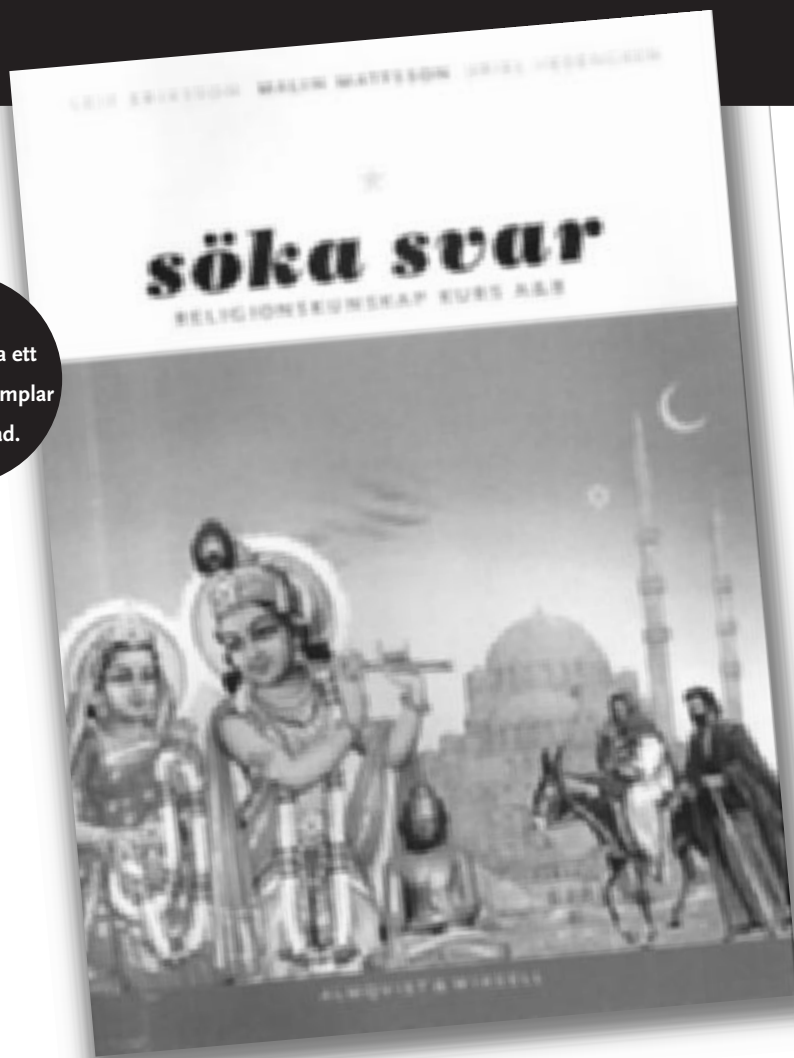
Tryck

Prinfo/Team Offset & Media, Malmö

Nytt läromedel i religionskunskap kurs A och B

söka svar

Du kan
också beställa ett
cirkulationsexemplar
utan kostnad.

Söka svar
Best.nr 21-17908-5
f.pr. 228,-

Exp.avgift, moms och
porto tillkommer.

Ett modernt läromedel som låter dig skapa din egen A- och B-kurs utifrån innehållsrika bastexter. Bokens upplägg bygger på ett undersökande och jämförande arbetssätt. Ett särskilt metodkapitel ger verktyg för självständigt arbete och textanalys. Jämförelser mellan olika religioner underlättas genom att samma rubriker återkommer under varje avsnitt.

Söka svar lägger stor vikt vid existensiella och etiska frågor och erbjuder rika möjligheter till diskussion och eftertanke.

Söka svar innehåller många inspirerande färgbilder och har en luftig layout!

Du beställer boken hos Liber Distribution, Kundtjänst, 162 89 Stockholm, tfn 08-690 93 30, fax 08-690 93 01/ 02, e-post kundtjanst.liberab@liber.se eller via Libers Internetbokhandel www.bokhandeln.liber.se

En liten betraktelse över fanatismens natur

Tänk om vi trodde lite mer och visste lite mindre

Den bästa jordmånen för fanatismen utgöres troligtvis av en sammansatt verklighet där en rik värld blir allt rikare och en fattigare allt fattigare, skriver Roland Hallgren, professor i religionsvetenskap vid Högskolan i Kalmar. Var finns den ödmjuka andlighet som världen så väl behöver? Det verkar vara hög tid för en globalism som rör alla och som alla behöver!

NÄR TERRORN SLÅR TILL FÖRSTÅR jag mer och mer att fanatisk övertygelse bygger på att man "vet" inte att man "tror". Det är när man tvärsäkert "vet" något som ödmjukheten försvinner. Människor blir då hårda och oförsonliga och kan utföra de mest fruktansvärda handlingar i religionens, det godas, idealens eller Guds namn. Kruxet är bara att det som är avskyvärt för mig och min kultur kan vara berömvärdt och krönas med martyrkrona och paradiset av andra. Det är också en slags motsägelse att ondskan kan spira ur drömmar och ideal och få blodiga konsekvenser. Historien är full av sådana exempel – korståg, hitlerism och stalinism – dödens fält. Hur ska vi gå vidare? Förståelse och försoning är önskvärdt men är det möjligt?

Relaterat till detta är pedagogiken. Vad var det som gjorde de historiska exemplen ovan möjliga att förverkliga? Det finns här all anledning att i skolan och i samhället i övrigt behandla och diskutera politiskt och religiöst styrd barnuppfostran. Varhelst indoktrinering pågår är det sannolikt av ondo.

Religion har precis som språk och en hel del andra mänskliga företeelser två sidor. Det finns gott om historiska och nutida exempel på hur religionen upplyser och frigör människor och hjälper dem att tyda livets väv. Å andra sidan finner vi minst lika många exempel på hur religionen beslöjat, förtryckt, förvrängt och låst människor i fasta positioner samt hur religionen använts för att främja och legitimeras terror och våld. De främsta uttrycken för mänsklighet har verkat i religionens namn, men även de största skändligheter. Detta är så klart förhållanden som måste diskuteras i skolan. Är det så? Varför är människan sådan? Kan vi förstå, utan att acceptera, att det som är en god handling för somliga är en ond för andra. Att diskutera ondskan är lika viktigt som att reflektera över godhet. Finns genuin ondskan? Finns det en godhet som är obunden tid och rum?

Två sidor?

Det verkar som fanatism i olika former är en mänsklig benägenhet. Vi vill så gärna ha en ögla att haka livet i. Vi stänger så gärna dörrar och lägger hasp i märla. Att hålla sig till en doktrin, dogm eller sanning är trygghet i en kaotisk värld. Fanatism, mer eller mindre accentuerat hittar vi inom politiska såväl som inom religiösa grupperingar, men även inom andra sociala grupper. Den finns inom kristendomen, den finns inom islam. Fanatiker "tror" inte, de "vet". En fanatiker är hängiven och totalt övertygad om sin ståndpunkts överlägsenhet och sanningsvärde. Vissa fanatiker är beredda att dö för sin tro, eller snarare dö för sitt vetande. Man går nog inte frivilligt i döden för att man "tror" utan för att man "vet". De japanska självmordspiloterna (kamikaze/gudarnas vind) under andra världskriget gick inte i döden för att de trodde utan för att de visste. De visste att kejsaren var gudomlig och att gudarna krävde offer. De som gjorde detta offer blev efteråt själva gudomliggjorda och heliga. Det var för dem en god handling att dö för en rätt sak. Piloterna i de kapade amerikanska planen hade kanske en liknande uppfattning om sin mission. Det finns dock här en stor skillnad. Under andra världskrigets slutskede användes självmordsattackerna av militärer mot militära mål. Mot World Trade Center och pentagon, av förutom kaparpiloterna, ofrivilliga civila mot civila mål. Det som kanske kan vara svårast att ta till sig för en elev i skolan är att det som av den ena sidan betraktas som en ond och obegriplig handling betraktas ibland av den andra som en god sådan. De som går i bräsch och "offrar" sig är övertygade om att de vinner matyrskap och eventuellt en bättre efterlivslott.

Många religioner har som vi vet olika belöningssystem. Dessa belöningssystem kan vara inomvärldsliga såväl som utomvärldsliga. Men att något "nytt" kommer efter det jordiska är ett axiom för de flesta religioner. Ibland finns krav på snabb respons från Gud eller gudarnas sida.

Det kan gälla resultatet efter offer eller bön om personlig framgång, sol eller regn. Andra krav kan vara mer avlägsna. Det kan vara en önskan om en himmelsk belöning efter ett rättfärdigt liv. Belöningar tycks antingen kunna utkvitteras nu i jordelivet eller senare. Sådana i religio-

Att hålla sig till en doktrin, dogm eller sanning är trygghet i en kaotisk värld.”

nera inbyggda system kan ge stöd för olika typer av extrema handlingar. Inom vissa religioner tycker jag mig se att livet här på jorden närmast är att betrakta som en interimstid och förberedelsestid inför den uppståndelse och paradistid som ska komma. Det finns en relation mellan ditt lidande här och belöningen efteråt. Kan vi som är präglade av ett modernt konsumtionsevangelium förstå sådana synsätt?

I världen sker en allt större polarisering mellan syd och nord, mellan fattiga och rika, mellan analfabeter och ”skriftlärd”, mellan tro och otro. Trots allt tal om globalisering verkar det som att när världen krymper inom områden som ekonomi och elektronik så växer avstånden inom andra områden. Befolkningen ökar mest där fattigdomen och svälten är som störst och läskunnigheten och skolgången som minst. Klyftan vidgas lavinartat. Vad får detta för följder? Detta bör man diskutera i skolan. Som lärare måste man också vara öppen för en analys av andra polariseringsfaktorer påvisade av mentalitetshistoriker. Grundläggande attityder till livets egentliga värden ger en kultur dess originalfärg. Detta kan ibland skära sig mot en annan kulturs färgsättning.

I en sådan tid blir den egna kulturen och religionen allt viktigare. Vad är rätt sätt att leva på och vilket är det felaktiga? Vem har abonnemang på Sanningen och Gud? Vem har rätten till Guds nåd? Har alla Gud på sin sida, eller är Gud ensidig? Finns det mönster och myter i olika kulturer som underlättar demonisering av de andra? Det är svåra saker att penetrera, men inte desto mindre nödvändiga. Etnocentrismen frodas både i den muslimska och i den kristna världen, både lokalt och globalt. Med etnocentrism menas här den benägenhet att värdera den egna kulturens företrädare som större än de andras. Det är antagligen så att vi människor i viss mån är etnocentriskt lagda och att det är ett sätt att hantera verkligheten och göra sig hemmastadd i en splittrad och hotfull värld. Sannolikt är det också så att etnocentrismen strömmar hastigare under kristider. Etnocentrismen har avarter som bör fruktas och motarbetas. Det tankesätt som leder till att ”vi har alltid rätt och ni har alltid fel” leder också alltid rakt in i väggen. Vi har Gud och ni har satan. Vi är goda och ni är onda. Detta leder i sin tur lätt till främlingsfientlighet och rasism, till tankar om bättre och sämre männis-

kor, värdefulla och värdelösa. Här finns anledning för de flesta av oss, stater som enskilda, att se upp. Hur tänker jag själv? Hur tänker min klass? Vad säger de normerande skrifterna? Vad har vi för människosyn?

Kamomillaetik

Den bästa jordmånen för fanatismen utgöres troligtvis av en sammansatt verklighet där en rik värld blir allt rikare och en fattigare allt fattigare. Det är en orättvis värld vi lever i och det har nog alltid varit så. Kanske är den bara mer synlig nu i allt informationsflöde. Det är en värld där en djupare interkulturell förståelse trots alla ord i praktik till stor del saknas. Polariseringen vare sig av ekonomisk, religiös eller annan social natur föder fram avundsjuka, antagonism och oförsonligt hat. Som vi sett kan i vår värld långtifrån allt förklaras av materiella termer. Var finns den ödmjuka andlighet som världen så väl behöver? Allas hjärtan behöver rannsakas.

Vad gör vi då? Det första vi kan erkänna är att människor oavsett hemvist har en kapacitet att utföra både goda och onda handlingar. Sådan är mänskligheten. Kunde vi bara i alla länder och kulturer öva upp känsligheten för ”dom andra” och kombinera detta med ödmjukhet inför alternativa lösningar på livets gåtor och problem. Andra än jag har kanske del i ”sanningen”. I skolan får vi inte glömma bort tidningen och över huvud taget medier som pedagogiska hjälpmedel. Vad sägs i medierna efter händelserna i USA? Hur olika religioners företrädare där reagerar och agerar är värt ett studium. Det gäller att källkritiskt analysera vem som säger vad och till vem samt varför? Det eventuellt besvärligaste steget i en förståelse och läroprocess är att aldrig bli okritiskt övertygad. Inte bli helt och hållet ”såld” utan i grunden vara fylld av en sund och öppen skepticism. Om vi alla kunde inse att vi inte vet så där värst mycket. Om vi, för att spetsa till det, kunde ”tro” mer och ”veta” mindre. Kanske skulle vårt handlingsmönster då bli mer följsamt och mjukt. Det är antagligen när vi med visshet vet som vi utför de hemska gärningarna. För en tid sedan skrev jag i RoL om vad jag kallade ”Kamomillaetik”. Jag tyckte mig där finna en etisk grundregel väl värd för både barn och vuxna att reflektera över. Den är formulerad som ”att aldrig plåga andra”. Kunde vi leva efter den som en allmänmänsklig etisk norm så fick vi kanske en bättre värld. Det är inte de stora orden som behövs utan det enkla och tillämpliga. Den som aldrig vill plåga andra flyger inte sig själv och oskyldiga in i en skräckfylld död. Den som inte vill plåga andra startar heller inte krig och låter inte sin nästa svälta och fara illa. Global ekonomi, handel, marknadsföring liksom global turism och internet känner vi alla väl till och där krymper världen för somliga. Men det verkar nu hög tid för en globalism som rör alla och som alla behöver. Global etik, global humanism och en global människosyn.

ROLAND HALLGREN

NÄR DET OFATTBARA HÄNDER

Världen i skolan och skolan i världen

Om detta må vi ha tid att tala

TERRORDÅDEN I USA och bombningarna av Afghanistan väcker frågor om livet och livets värde, om döden och om vår utsatthet. Mest utsatta är barn och unga människor. För många som kommit till Sverige som flyktingar rivs sårerna upp igen. Ingen går säker någonstans. Våldet kan drabba mig själv eller mina närmaste när som helst och utan minsta förvarning. Rädslan ökar och misstankarna gror mot dem som inte tror som vi och som ser annorlunda ut än vi själva. Vem kan man lita på? Vem vågar jag tro på? Det öppna demokratiska samhället är inte osårbart. Inte minst mot bakgrund av det ofattbara som hänt och vad som pågår runt om i världen och här hemma måste värdegrundsarbetet i skolan intensifieras.

Skolan är en del av det globala samhället. Nästan alla elever har släktingar eller vänner i ett annat land. Alla i skolan berörs av vad som händer runt om i världen. Det är många elever som har mist en nära anhörig genom krig, våld eller olyckshändelser och sjukdom. I den mångkulturella skolan i dagens Sverige talas och undervisas det i över 120 språk. Varje dag möts en och en halv miljon människor med olika erfarenheter, kunskaper, traditioner och trosbekännelser. I snart 1 400 år har till exempel islam och kristendom levt sida vid sida. Eleverna Falis och Malin och Abbe och Gabriel går i samma gymnasieskola. De har olika bakgrund och livsåskådning. De måste få tid att reflektera och samtala tillsammans om vad som är viktigt i deras egna liv och i livet i stort. De måste få diskutera och skaffa sig kunskap om det som är likt och berikande och som förenar oss när det gäller människosyn, grundläggande demokratiska värden och respekten för människovärdet.

Om detta må vi tala och ta oss tid att tala om i skolan. Det är livsviktiga frågor för alla elever. Det är en myt att bara elever på de studieinriktade programmen skulle vara intresserade av "läsämnen" som religion, historia, samhällskunskap eller filosofi. Eleverna på de yrkesinriktade programmen är precis lika engagerade och vetgiriga. Men undervisningen i dessa ämnen har alltför mycket präglats av hur studiemotiverade elever lär. Jag menar att intresset hos eleverna i hög grad beror på vilka frågor som

behandlas och hur eleverna berörs och engageras.

Skolan, fritiden och familjen har alla betydelse för ungdomarnas liv, deras syn på relationer och för deras värderingar. Skolan är en del av livet. Jag tycker att denna okända flicka som skrivit dikten "Mitt liv" fångat just detta:

Kemi, matte, tyska, engelska,
historia, svenska, teknologi
och naturvetenskap.

Raster, lunch, kurser, läxor,
program, prov, gräl, betyg,
godkänd, icke-godkänd,
lärare, trött, discon, telefon,
killar, bio, kläder, hästar, bio,
kompisar, livet, känslor och
kärleken!!!

När får man tid?

Dikten är hämtad ur "Det kliar i mitt hjärta", utgiven av Folkhälsoinstitutet.

Skolans demokratiska uppdrag måste tas på djupaste allvar. Och det måste få ta tid. Att tillsammans med eleverna utveckla ett demokratiskt förhållningssätt är nödvändigt om vi ska lära oss leva tillsammans i globaliseringsens tidevarv. Jag vill understryka att detta naturligtvis inte kan kommenderas fram. Det måste ske i demokratisk anda i kommunikation mellan elever och vuxna och med omvärlden utanför skolan.

Religionen är för många människor en oerhört viktig del av deras liv. För andra människor ligger religionen långt ifrån deras vardag. Att skapa förståelse för och ge kunskap om andra livsåskådningar och traditioner, att bidra till en bearbetning av existentiella frågor och trosfrågor är därför en alldeles nödvändig uppgift för alla lärare i religionskunskap.

INGEGERD WÄRNERSSON
Skolminister

Religion och sånt

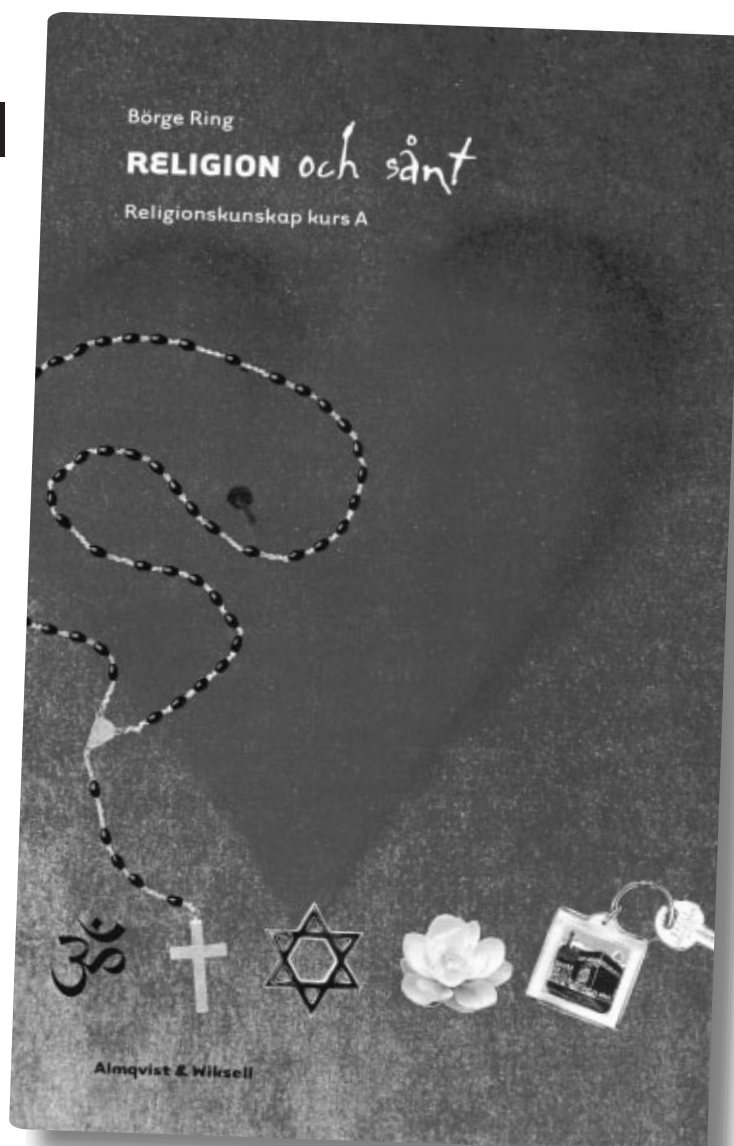
Religionskunskap kurs A
för yrkesförberedande program, boken för dig
som är trött på ”plock”-metoden

RELIGION OCH SÅNT:

- börjar med etiken och det närliggande
- ger religionerna en framträdande plats
- fångar elevens erfarenheter genom träffsäkra uppgifter
- väcker intresse även hos de elever som annars gärna sätter sig på ”bakre parkett”

”Religion och sånt handlar om viktiga frågor. De där frågorna som inte har svaren i facit – livsfrågorna. Min förhoppning är att läsaren i slutet av kursen ska kunna utveckla och förklara vad religion och sånt är.”

Börge Ring

Best.nr 21-18401-1 f-pris 160:-

Expeditionsavgift frakt samt moms tillkommer

Välkommen med din beställning!

Almqvist&Wiksell

LIBER AB, 113 98 STOCKHOLM, www.liber.se
Kundtjänst: tel 08-690 93 30, fax 08-690 93 01/02. E-post: kundtjanst.liberab@liber.se
Liber's Internetbokhandel www.bokhandeln.liber.se

Om vedergällning och empati inför terrorismens ansikten

Domens *eller* hjärtats etik?

Inte minst vi religionslärare har säkert haft anledning att under hösten diskutera attackerna mot World Trade Center och Pentagon, och dess nationella och globala konsekvenser, tillsammans med undrande elever, skriver Olof Franck, lektor, docent och vice ordförande i FLR. Hur kan vi i sådana samtal formulera och tillämpa trovärdiga och vederhäftiga etiska resonemang? Vilka etiska synfält skulle kunna lysa upp och klargöra människovärdets plats i en för många grym och försoningslös värld?

PÅ TIDNINGEN EXPRESSENS nätupplaga kan jag i storformat se hur sonen till ett av offren för terrorattackerna mot World Trade Center den 11 september sistlidna höst, åttaårige Kevin, ligger böjd och storgråtande över sin mammas vita kista. Sådana bilder rör en i hjärtat – och det vet bl.a. kvällstidningarnas sensationsbenägna journalister mycket väl. Dag efter dag frossar de i bilder av människor som kastar sig ut från de numera raserade torn som kallats ”symboler för amerikansk frihet och framgång”, och i långa citat där omkomna flygpassagerares sista mobilsamtal till familjen skoningslöst återges ord för ord, i detalj för detalj. Vi ser och vi läser, och kanske tänker vi: ”det kunde ha varit jag eller någon av mina närmaste”. Självklart berörs vi, var och en, på djupet – och nämnda representanter för ”den tredje statsmakten” gör vad de kan för att prostituera medkänslan, empatin, upprördheten och ilskan. De säljer bra på att dissekera och om och om igen blottlägga krossade mänskoöden, relationer som bröts av den onda, bråda dödens inträde – och terrorns fula tryne inkanerat i foton och personuppgifter som manglats ut över världen.

Men vart tar egentligen de mänskliga perspektiven vägen i detta till synes outtömliga förråd av publicerbara hemskheter? Vilka etiska synfält skulle kunna lysa upp i de dystra hotbilderna och klargöra människovärdets plats i en för många grym och försoningslös värld?

Inte minst vi religionslärare har säkert haft anledning att under hösten diskutera attackerna mot World Trade Center och Pentagon, och dess nationella och globala konsekvenser, tillsammans med undrande elever. I sådana

diskussioner finns inte utrymme för vare sig självklara ”rätt-” och ”fel-facit” eller klichéer och schabloniseringar, men det är inte så enkelt att veta hur trovärdiga och vederhäftiga etiska resonemang ska formuleras och tillämpas.

Kanske kan det här vara rimligt att utgå från begreppet vedergällning. Vad vi alla förhoppningsvis kan enas om är att de handlingar som tog livet av tusentals människor av både amerikansk och annan nationalitet var av ondo. Vi skulle förmodligen också kunna vara eniga om att de personer som utfört dem bör göras till föremål för rättmätig bestraffning – en nation eller ett samfund som inte reagerar på aktioner som leder till död och skada för oskyldiga offer har förlorat känslan för – eller rentav förmågan till – att upprätthålla och värna den universella rätten till liv. Men frågan är då förstås vad ”rättmätig bestraffning”, närmare bestämt, kan innebära?

När vi i religionsklasser diskuterar frågan om dödsstraff kan vi inte förbigå det gamla argumentet att ”ett efter brottets grad av grovhet lämpat lidande, vilket tillfogas en brottsling o. utgör samhällets (i den förfördelades ställe) utkrävda hämnd” – som det heter i Nordstedts Uppslagsbok (1973) – kunde tänkas vara hållbart. Rent psykologiskt kan man förstås mycket väl för sig själv måla upp hur man kunde förväntas reagera om någon bar hand på ens kära: ”Döda honom!”, ”Utplåna henne!”, ”Se till att han eller hon inte finns mer!”. Men det finns en poäng i att en stat inte låter dess medborgare ta rätten i egna händer: den straffutlöpande anarkin riskerar att sluta i ett etiskt kaos – med godtyckliga sanktioner, ryk-

tesspridningar, oprövade argument, knytnävarnas moral och oskyldigt drabbade. Ett samhälles humanitet värnas inte genom att var och en efter eget tycke tillåts ta lagen i egna händer. Var och en – också den misstänkte brottslingen – har rätt till ett värdigt och anständigt bemötande.

Ingen handlar i ett vacuum

I USA var president Bush tidigt ute och talade om ”vedergällning” för terroristattacker. Eftersom de personer som direkt agerade i dessa själva dog i sina självmordsuppdrag, avsåg han uppenbarligen inte att hämnanden skulle riktas mot dem. Snarare handlade vedergällningen om en moralisk kompensation med målet inställt på de enskilda och de eventuella nationer som härberget och skyddat terroristerna. Med Usama bin Laden som huvudmisstänkt kom talibanernas Afganistan i den primära skottgluggen, och därmed kunde (som Bush i en olycklig kommentar uttryckte det) ”korståget” mot terrorismen börja ta form.

Någon gedigen statsman har president George Bush ännu inte visat sig vara – även om han i efterhand velat skylta över både korstågmetaforen och talet om hur USA och dess allierade ska skipa den ”oändliga rättvisan”. Och det finns väl kanske åtminstone tre skäl till varför hans handlande kan te sig bekymmersamt ur etisk synpunkt, skäl som alla har att göra med hans förenklade av uppenbart komplicerade förhållanden och situationer. För det första tycks i krigsförklaringarna endast de oskyldiga som drabbas av det besinningslösa våldet på amerikansk mark fullt ut räknas som lidande subjekt. När bomber fälls över landområden där misstänkta terroristbeskyddare gömmer sig träffar de inte bara de påstått uttalade målen, utan raserar också livet för mängder av oskyldiga kvinnor, män och barn. Hur kan förstörandet och förintandet av dessa människors liv kompensera eller gottgöra det förskräckliga lidande som attackerna i USA medförde? Kan sorg läkas genom plågande av dem som själva inte någonsin haft vare sig möjlighet eller uttalad vilja att mörda civila medborgare som ovannämnda Kevins mamma? Vem tröstas av att världen får se ännu fler föräldralösa barn och ännu fler gråtande och sörjande pappor och mammor?

För det andra har varje handling – också terroristattacker – en förhistoria. Ingen av oss handlar i ett vacuum. I en artikel publicerad i Svenska Dagbladet 23 september skriver Jeanne A K Hey, biträdande professor i statskunskap och internationella studier vid Miami University, att ”vi måste ställa oss frågan vad terroristernas vrede var riktad mot, för den delas av miljoner människor. En god gissning är att den har att göra med två ting: den amerikanska utrikespolitiken och fördelningen av rikedomarna i världen”. Och hon fortsätter: ”President Bush har fel när han säger att vi blev en måltavla för att vi är en frihetsälskande nation. Det är för att USA så ofta har tillgri-

pit våld, kränkt de mänskliga rättigheterna, stöttat grymma diktatorer och tolererat korruption, som så många människor i världen är förgrymmade på oss. Det finns en stark känsla av att USA är redo att undertrycka andras frihet för att säkra sin egen. Den verkligt hårresande fördelningen av världens rikedomar är dessutom något vi inte kan bortse från i denna tragedi”.

Det finns naturligtvis inga enkla orsakssammanhang när det handlar om att förklara våld och terror utifrån samhälleliga – och allra minst globala – relationer människor och grupper av individer emellan. Men vad Hey i sin argumentation visar är, att varje förhållande – och varje missförhållande – i sådana relationer på ett eller annat sätt kan leda tillbaka till mer eller mindre betydelsefulla omständigheter, omständigheter som måste tas med i en samlad förståelse av varför exempelvis terroristattacker som dem i USA genomförs. Med tanke på amerikanska mediers i och för sig begripliga, men dock ensidiga, fokusering på enskilda, förödande händelser, kan det här vara värt att påpeka att en vidgad förståelse inte alls handlar om ett ställningstagande för terror och mot demokrati och frihet. Snarare bör man fästa uppmärksamhet på att den som av olika skäl aldrig fått del av de resurser och den frihet som andra – av tradition, av vana eller till följd av maktutövande i olika former – kommit i besittning av, kan komma att se våldet och terrorn som det enda tillbuds stående medlet för att skapa större rättvisa. Detta är varken ett försvar eller en ursäkt för terroristverksamhet, men det är ett grundläggande socialpsykologiskt förhållningssätt till det som kan kallas ”mänsklig ondska” och till dess orsaker.

Insikten om ett dubbelt perspektiv

Samma synsätt gör sig med rätta gällande i etiska diskussioner om enskilda personers brott och straff. Den som vuxit upp i förtryck eller social misär kan givetvis inte ursäktas om han eller hon begår våldsamma handlingar mot medmänniskor, men ser man den enskildes specifika förutsättningar för att göra något av sitt liv kan man också odla en förståelse till varför vissa personer lättare än andra kan se vapen och knytnävar som en framkomlig väg att ta för sig av de begränsade resurser livet har att erbjuda. Hey ger, till skillnad från Bush, uttryck för insikten om att terroristattacker i USA bör ses inte som rena startpunkter till ”ett nytt krig”, utan i ljuset av en historia om orättvisa, snedvriden maktbalans och otillfredsställda rättighetskrav. Detta förlåter inte de närmare tjugo kapare, som styrde flygplan mot bl.a. World Trade Center och Pentagon, men ger förutsättningar för att bättre förstå åtminstone de samhälleliga orsakerna till varför de gjorde det.

Heys (och många andras) insikt om ett dubbelt perspektiv visar också, för det tredje, på vägar att hantera dessa samhälleliga orsaker i syfte att förhindra att de exploderar i våldsamma aktioner. Den vildavästernmenta-

litet som president Bush vid vissa tillfällen givit uttryck för saknar förutsättningar för att komma tillrätta med

... att bättre förstå, åtminstone de samhälleliga orsakerna, till varför de gjorde det.”

terrorismen. Det är inte sannolikt att man gör världen fri från våld bara för att man skapar ökad rättvisa – det finns säkert åtskilliga skäl, även individualpsykologiska sådana och religiösa offermotiv, till varför vissa personer väljer att strida för en eller annan idé också med metoder som skadar och dödar! Men genom att på olika sätt visa en vilja att dela med sig av de tillgångar jorden erbjuder, istället för att lägga beslag på så mycket som möjligt av dem i ”den västerländska demokratins och frihetens namn”, kunde kanske en man som Bush ta bara ett litet steg på vägen till mer öppna dörrar och kanaler. Man kan inte från USA:s och dess allierades sida nöja sig med att måla upp enskilda fiender som ”ondskans soldater”: man måste också fråga sig vad man själv har bidragit med av tillkortakommanden i det internationella samfundet, och vad man skulle kunna göra för att, där det är möjligt, rätta till dessa.

Vårt ansvar och vår skyldighet

I skrivande stund hör jag att 90% av amerikanerna vill bomba Afghanistan. Det är kanske förstäligt givet all den sorg, all den ilska och – inte minst – all den patriotism som kommit till uttryck efter terrorattackerna. Men det kan inte ur etisk synpunkt vara försvarligt att ägna sig åt ”vedergällande” verksamhet av nämnda slag: dels därför att många oskyldiga – återigen – blir offer, och dels därför att det som ska ”vedergällas”, nämnda attacker, måste ses i ett bredare socialt och historiskt sammanhang. Det är lätt att hemfalla åt en ”domens etik” när man ser lille Kevin vid sin mors kista, och det är svårt att riktigt säga vad en ”hjärtats etik” i terrorsammanhang skulle kunna innebära. Lika fel som det är att generalisera bort alla afghaner eller alla muslimer från det etiska värdets arena bara för att enskilda individer och grupper begår förfärliga handlingar mot västerlänningar och amerikaner, lika fel skulle det vara att höja tvärsäkra pekpinnar om vikten av att förlåta, att förstå och att lära sig gå vidare. Har man förlorat sin mamma, sin son eller sin syster i en till synes meningslös terrorattack kan man inte se saken så. Men vi som inte hade anhöriga i World Trade Center, i Pentagon eller i de fyra flygplan som kraschade, har ett ansvar för att kunna se det onda i ett bredare perspektiv än vad den personligt sörjande har förmåga att göra. Vi som lärare har ett ansvar – och en skyldighet – att diskutera våld och terror med hänsyn till sociala, politiska, religiösa och ekonomiska omständigheter. Allra minst vi ska

skrika slagord och bära ensidigt formulerade banderoller. Ondskan och våldet ska vi fördöma, men vi ska sätta detta i ett sammanhang som ger möjlighet till en etisk och en verklighetstrogen analys där ont och gott, sorg och glädje, hat och empati placeras i det komplexa sammanhang som utgör vår gemensamma tillvaro.

Som poeten John Donne påpekar, är ingen människa en ö. Ska vi förstå det sammanhang av både våld och kärlek vi alla är insatta i och har att hantera, måste vi relatera oss till de människor som delar vårt livsrum. Filosofen Daphne Hampson har i sin bok *After Christianity* utvecklat tanken på ”ett själv centrerat i relation”, dvs ett subjekt som kraftfullt, målmedvetet och utan rigida egogränser, förstår sig själv i relation till andra subjekt. Att förstå sitt liv och sin världs gränser är inte att genomföra en ensidig analys med hänsyn till rent subjektiva förutsättningar, utan att skärskåda och utveckla sig i ljuset av en förståelse där andras och eget ”själv” eller ”jag” samverkar. Vi pendlar mellan att upprätthålla våra rent personliga gränser och att vilja uppgå totalt i det gemensamma, men sanningen är att vi stärker både oss själva och dem som finns runtomkring oss genom att se oss som du–relaterade ”jag”. Jag förstår mig själv genom att förstå andra, och jag förstår andra genom att förstå mig själv.

I ett sådant här perspektiv ligger djupa moraliska insikter väl planterade, och det blir otänkbart att se andras ondska – eller andras sorg – som isolerade företeelser rent subjektivt knutna till den eller den enskilda personen. Vi har ett gemensamt ansvar för att den som upplever förtryck eller orättvisa inte finner sig tvingad att skada och döda på vägen mot frihet och rättvisa, och vi har en skyldighet att se till att den som ändå väljer – eller ser sig tvingad att välja – våldet som metod inte kan göra detta utan rimliga sanktioner från oss andra.

Kanske är det just i denna motsättning som vi ändå kan finna en plats för en ”hjärtats etik” mitt i det onda, det svåra och det tröstlösa. Vi kan inte begära att lille Kevin, eller hans släktingar, ska kunna förlåta självmordskaparna som dödade hans mamma. Men vi kan ta ansvar för – den rättmätiga – reaktionen på detta våld inte tar former där andra barn förlorar sina mammor och pappor, och där straff inte utmäts för människor som kanske bara delat geografisk, kulturell eller religiös hemvist med enskilda terrorister.

Därför är det fel att försvara begreppet vedergällning så som detta kommit att användas på många olika håll, t.ex. efter USA-attackerna. Det finns utrymme för rättvisa och för besinningsfull bestraffning utan medvetna bidrag till en eskalering av våldet i världen. För oss lärare föreligger här en stor och allvarlig pedagogisk uppgift att analysera och visa på olika förutsättningar och konsekvenser av olika handlingsvägar, vilken vi av etiska skäl inte får frånhända oss.

OLOF FRANCK

Expedition Bibeln

Ett modernt interaktivt CD-romspel

Bibeln ett återkommande magasin
Premiärnumret innehåller **Lukas**
Prisad i pressen. Lovordad av allt fler.

Tre år som förändrade världen.
Vännerna. Konflikterna. Underverken.
Skrevs för nästan 2000 år sedan.
Inte en dag försent att läsa den .
Best nr 6208. Pris 39:-
33:-/ 25 st. 29:-/100 st.
500 st och fler begär offert.

Expedition Bibeln är en resa genom Bibeln där du på nytt och annorlunda sätt kan uppleva och förstå världens mest berömda bok. Dessutom är hela Bibeln med sökfunktioner inlagd på CD-skivan.

Expedition Bibeln CD-rom

Best nr 7038. Pris 129:-

Expedition Bibeln. Studiehandbok

Best nr 7039. Pris 149:-

Göteborgskravallerna, WTC och globaliseringen

Fredagen den 15 juni fanns Per-Åke Walton, lektor i filosofi, författare, lärare och sedan många år verksam inom filosofilärarnas förening, på plats i Göteborg. I följande artikel berättar han om sina upplevelser och presenterar några, inte minst för oss lärare, intressanta och givande böcker.

Del 1

PILATUS FRÅGA "VAD ÄR SANNING?" är svår att besvara, då man ska försöka bilda sig en egen uppfattning om och nyanserad helhetsbild av den 11 september med flygplanskapningarna och illdåden mot World Trade Center och Pentagon, mjältbrandsfallen och, då detta skrivs den 31 oktober, de ännu pågående bombningarna i Afganistan. Vår svenske filosof Benjamin Höijer uttryckte saken drastiskt, då han gav oss rådet: "Sök sanningen. Och förde den dig intill helvetets portar, så klappa på!"

För det är ju fakta i målet som måste tas fram, även om det finns folk som tror, att fakta och åsikter egentligen är samma sak, och att alla subjektiva upplevelser har samma dignitet. För den flummare som på fullt allvar tror, att det inte finns några objektiva fakta, och som identifierar fakta i målet, sannolikhetsbedömningar, trosartiklar som likvärdiga åsikter, innebär det osäkerhetsläge som uppkommit en verklig skördetid.

Men de motsägande mediabilderna och objektiv verklighet är nu en gång för alla två skilda entiteter.

Man kan undra, hur en kristen storman som Peter Fjellstedt, grundaren av Fjellstedtska skolan i Uppsala, hade kommenterat dagens mediasituation. I sin förklaring av Salomos Predikare 12:12 klagar han över, att papyrusrullarna "på den tiden", under Gamla Testamentets tid, var flera: "Woro de redan på den tiden många böcker, så äro de nu otaliga", skriver han 1852.

Och nu 2001 hundrafemtio år senare? Det finns omkring oss precis som då "otaliga böcker" men också tidningar, radio, TV, fax och email i en aldrig sinande ström dygnet runt: nya uppgifter, rapporter, avslöjanden och dementier och på TV ofta fragmentariska bilder utan analys som med ljusets hastighet går över världen. Och ingen kan längre finna tröst i Peter Fjellstedts ord, att "ingenting som strider mot den Heliga Skrift får antagas, utan måste förkastas..."

Inför det enorma mediautbud som finns upplever man många gånger vanmakt. Går man igenom svenskt och utländskt tidnings- och tidskriftsmaterial och följer rapporteringen via svenska, engelska och tyska TV-kanaler (de vanligast förekommande är väl BBC world,

Euronews, Sky News, CNN och ZDF) – och hur många hinner med det? – finner man en blandad kör av röster, dissonanser och motsägelser.

Och inför varje nytt "budskap" tvingas man, om man ska vara noggrann att ställa den klassiska laswellska frågan:

1. Vem (Vilka)
2. Säger Vad (i vilket syfte)
3. Genom Vilka kanaler
4. Till Vilka
5. Med Vilka avsedda (och faktiska) effekter?

För mediaverkligheten som ges oss tittare och läsare är en sak, fakta i målet, vad som i högtidliga sammanhang brukar kallas "den sanna verkligheten" en annan. Jag erinrar mig ett tillfälle, när jag ringde en redaktionschef på en tidning och talade om för honom, att det som stod i tidningen om en viss person var lögn och f-b-d dikt. Jag fick då det cyniska svaret: "Ja men Peå. Vi är inte ute efter att säga sanningen. Vi är ute för att sälja lösnummer." Ridå.

Journalisten Maria-Pia Boëthius har i *Mediernas svar-ta bok*, Ordfront 2001, målat en skräckvision av framtidens mediavärld, där reklam och kommersialism har tagit över från traditionell nyhetsförmedling och djuplodande journalistik. Givetvis har den boken blivit hårt kritiserad och nedklassad av många journalister som hon trampat på tårna, men jag kan genom yrkeserfarenheter från BBC, som ledarskribent och som frilans under ett halvsekel i mycket identifiera med den dystopi som Maria-Pia förmedlar. Det finns andra böcker som också kan nämnas: *Massmedia som megafon* (underförstått: åt makten med stort M), *Löggen i Sverige* och *Den offentliga lögnen*, tre andra böcker som kan hjälpa till att vaccinera oss själva och våra elever mot alltför okritiskt anammande av vad som sägs i tidningar, på radio och i TV.

Fredagen den 15 juni

Göteborgskravallerna fredagen den 15 juni blev för mig en fruktansvärd upplevelse. Då jag klev av en omdirigerad buss vid Valand klockan 11.20 hade "Operation glas-

Kravallerna i Göteborg

krossning” inletts i området längs hela Avenyn från Götaplatsen och ned till Parkgatan. Eftersom jag i normalfallet är utrustad med kamera började jag sannskyldigast att dokumentera den pågående vandaliseringen. Flera lunchjagande personer stod och tittade på, medan så kallade aktivister med rånarluvor gick bärsärkagång, krossade fönster, rev ut bord och stolar från uteserveringarna mellan Vasagatan och Parkgatan, slet ut mattor från Nessims butik, hällde på bensin och tände på, och ur elden utvecklades en svart rök som långsamt steg mot skyn. Samtidigt som ungdomar försedda med rånarluvor kommer springande förbi mig, fotograferar jag den märkliga ”attacken mot storfinanserna” och noterar, att inga poliser är synliga inom området Vasaparken-Parkgatan. På min väg upp mot Göteborgs Stadsbibliotek konstaterar jag vandaliseringen av ECCO, SEB-banken, Hotell Rubinen, KappAhl och McDonald’s. Då jag söker forcera en poliskedja med motivering att jag ska äta lunch med min hustru blir jag av en polisman bryskt anmodad att retirera nedåt Valand igen – så jag hoppar in genom KappAhls sönderslagna fönster, intervjuar föreståndaren och smiter förbi polisspärren och möts av hundratals uppbrutna gatstenar, sönderslagna buss- och spårvagnskurer, aktivister (som använde tyska och danska som kommandorop), åskådare (”passivister”), en av Börjessons sightseeingbussar och nya poliskedjor. Jag noterar att Göteborgs Stadsbibliotek har stängt sin huvudentré men lovar pliktskyldigast att öppna igen klockan 13.00, så jag tar mig in på biblioteket på annat vis, noterar en avspärrning Berzeliigatan – Södra Vägen, tillkommen för att hindra gatstens- och järnkloförsedda demonstranter att nå fram till och storma EU-mötet som pågår på Svenska Mässan. Från 10.30 och en halvtimme framåt hade en drabbning ägt rum mellan stenkastare och polis på området mellan Göteborgs Stadsbibliotek och Stadsteatern, där två äldre personer sätter och väntar på lejd eller på transport till sjukhus – en 72-årig kvinna råkade illa ut och fick batongslag i skallen, när hon fotograferade.

Om den här händelsesekvensen liksom om de övriga dagarnas händelser 12–16 juni har Erik Wijk givit ut en

dokumentation med kommentarer som är synnerligen lämpligt underlag för gruppsamtal elever emellan med då uppföljning och strukturering av oss lärare. ”Snabbheten har styrt mitt arbete” skriver Erik Wijk i dokumentsamlingen som är dagtecknad den 16 juli redan. Det märks, för det finns ett antal felaktiga platsangivelser och felstavningar, som kan vara nog så vilseledande för icke-göteborgare. Vi får i *Göteborgskravallerna, Manifest 2001*, ett partiellt svar på frågan vad som hände den 12–16 juni i samband med EU-mötet. Först en snabbgenomgång av gällande lagar och förordningar för poliser och övriga medborgare, en presentation av de 80 organisationer som skrev på den s.k. göteborgsaktionen och deras mer eller mindre programmatiska flygblad och deklamationer, samt ett överväldigande antal vittnesmål och wijkiska kommentarer till händelseförloppet:

- Polisens belägring av Hvitfeldtska gymnasiet
- Götaplatsdemonstrationen
- Rånluveförsedda demonstranternas vandalisering av Avenyn
- Reklam-the-Street dansarna med polisingripanden och skarpa skott
- Polisaktionerna och myteriet (?) på Järntorget
- Nationella insatsstyrkans inbrytning på Schillerska Gymnasiet
- Polismäns agerande mot demonstranter som tvingats ut på skolgården

Erik Wijks *Göteborgskravallerna* ger några centrala pusselbitar till den förhoppningsvis allsidiga och opartiska helhetsbild som vi får, när också andra bitar fallit på plats: polisrapporter, offentliggörandet av enkäten som 900 kommenderade polismän lämnat bidrag till hos Svenska Polisförbundet, domar mot aktivister som utfört kriminella handlingar (och åtal mot poliser), hur väl eller illa k-pistbeväpnade poliser med rånarluvor och polisens stenkastning stämmer överens med polisreglementet i ett öppet demokratiskt samhälle.

PER-ÅKE WALTON

Artikeln fortsätter i nästa nummer

Vad har social kompetens och bildning gemensamt?

Vad är social kompetens? Varför är det viktigt att vara socialt kompetent? Vad har detta med skola, utbildning och bildning att göra? Har bildning också en vardagsetisk innebörd? Vad får en skola sätta på ekonomisk diet för konsekvenser för vardagsetiken i samhället?

Detta är några frågor som Anders Persson, docent i sociologi vid Lunds universitet och forskare vid Arbetslivsinstitutet i Malmö, belyser i denna artikel.

FENOMENET SOCIAL KOMPETENS kan, som det mesta, definieras på en rad olika sätt. Själv definierar jag social kompetens som individens förmåga att hantera relationer mellan sig själv, de andra och samhället. Social kompetens existerar alltså i sociala relationer: mellan individer, mellan individen och de andra, mellan individen och gruppen samt mellan individen och samhället. En socialt kompetent person kan, närmare bestämt, hävda sitt personliga territorium och sin integritet, utan att regelmässigt kränka andra, på sätt som framstår som rimliga i det samhälle där det sker.¹

Individen som social aktör

Det riktigt intressanta med fenomenet social kompetens är emellertid att det avslöjar ett levande intresse för individen som social aktör och ställer oss inför en mängd frågor: å ena sidan om hur social individen är, vill, kan och bör vara; å andra sidan hur mycket individ hon är, vill, kan och bör vara. En starkt bidragande orsak till detta intresse är att alla ovan nämnda relationer är utsatta för ett starkt förändringstryck i det postmoderna vägskalet vi just nu befinner oss i. Idag kan vi därför inte lika självklart som t.ex. för 30 år sedan säga hur relationer ska vara, varför frågor om hur individer ska vara med individer, hur individer ska vara i grupper, hur individer ska vara bland andra på t.ex. offentlig plats och hur individer ska vara i samhället nu bearbetas inom forskning, i media, i utbildning, på arbetsplatser. Hur mycket grupptryck ska t.ex. en individ stå ut med i arbetsgruppen? Hur ska gränser dras mellan kamratfostran och mobbing? Vad förväntar jag mig av de andra när jag beger mig ut på stan sent en kväll? Blir jag förklarad som överflödigt i samhället om jag inte har adekvat utbildning? Dessa och

många andra frågor söker vi vardagligen besvara för att hantera våra relationer. Och svaren får vi hjälp att finna på de mest varierande sätt, under senare tid kanske mest påtagligt genom att media exploaterat våra relationsfrågor genom underhållning av typ Expedition Robinson och dokusåpor.

Social kompetens som korrektionsinstrument i skolan

I skolor och på arbetsplatser framställs social kompetens i hög grad som ett korrektionsinstrument. På många arbetsplatser säger man sig vilja ha socialt kompetenta medarbetare, för några år sedan kom denna vilja till uttryck i var och varannan platsannonser, och en av de saker som då menades med social kompetens var individens förmåga att anpassa sig till gruppen. Krav på social kompetens användes i detta fall för att korrigera vad som upplevdes som en alltför långt gången individualisering. På dagis och i skolor används social kompetens som korrektionsinstrument men här tycks det mer handla om att lära individer skapa goda sociala relationer. En del menar att barn och ungdomar blivit sämre på att hantera relationer, men jag lutar mer åt att de pedagogiska tvångsmiljöer där barn och ungdomar vistas blivit mera

socialt riskfyllda på grund av minskad vuxennärvaro. Vid universitet och högskolor har slutligen studenter krävt satsning på social kompetens därför att de anser att den högre utbildningen är svagt förankrad i arbetsmarknadens realiteter, social kompetens skulle alltså här korrigerera den högre utbildningens världsfrånvändhet.

Social kompetens behövs både omedelbart och långsiktigt

Låt oss dröja en stund vid korrektionsinstrumentet social kompetens så som det används i skolan. Behovet av socialt kompetenta elever är både omedelbart och långsiktigt. Omedelbart därför att den alltmera socialt riskfyllda skolmiljö som uppstått under en ekonomisk åtstramningsperiod² resulterade i färre vuxna i skolan och som därför får

Skolan ska präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet”

till konsekvens att barn och ungdomar i högre grad än tidigare lämnas åt sig själva att hantera sociala relationer.

Långsiktigt därför att det finns ett liv efter skolan också i det livslånga lärandets – eller, som jag föredrar att kalla det: den livslånga otillräcklighetens – samhälle. Av dessa skäl har social kompetens i betydelsen social relationsträning under det senaste decenniet kommit

högt på skolans dagordning. Vi ser det i läroplaner som föreskriver att skolan huvudsakligen ska ägna sig åt två kunskapsformer: skolkunskaper och sociala relationskunskaper.

”Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta kunskaper. I samarbete med hemmen skall skolan främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. Skolan skall präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet.”³

Gymnasieskolan har ett liknande uppdrag och i läroplanen heter det också: ”Skolan skall utveckla elevernas kommunikativa och sociala kompetens.”⁴

Trängsel i redan fullspäckt schema

Skolans prioritering av social kompetens framgår också av de nya ämnen som dyker upp i såväl kommunala som

”fria” skolor: i vissa fall kallas ämnet social kompetens, i andra livskunskap eller etik och moral. Många menar att detta skapar trängsel i ett redan fullspäckt schema och frågar vad det är som ska maka på sig när skolan ska lära barnen och ungdomarna social kompetens. Är det bas-kunskaperna, den historiska medvetenheten, naturvetenskapen, bildningen? Dessa frågor kan säkert besvaras men inte av mig. Vad emellertid framstår som märkligt är den historielöshet varmed en del avvisar sociala relationskunskaper och vad som kan kallas vardagsetik i skolan. Även ”bildningsskolan”, också i sin mest kunskapshögfärdiga och dryga utformning, ägnade sig åt vardagsetik. Självklart finns en mängd definitioner av vad bildning är. I den ganska stora litteratur som på 90-talet ånyo gjöt liv i ämnet kan noteras att bildning har åtminstone två sidor: å ena sidan den process där individer fylls med fastställda generationsövergripande kunskaper; å andra sidan den process där individen i frihet i någon mening konstruerar sig själv genom att införliva kunskap.⁵ Gustavsson har visat att bildningsfenomenet kan placeras in i den spänningssydda moderniseringsprocess som Liedman beskriver genom sin uppdelning i ”hård och mjuk upplysning”⁶: ”Bildning utgör i själva verket en central del av den spänning mellan värde och mening och målrationalitet, som hela tiden finns närvarande i det moderna samhället.”⁷

Bildning också en vardagsetisk innebörd

Vad som emellertid inte behandlas så speciellt mycket i bildningslitteraturen är att bildning också har en vardagsetisk innebörd. Den ger sig tillkänna när vi betraktar hur den bildade människan rör sig bland andra människor, hur han eller hon hanterar sin kropp i mötet med andra, hur han eller hon möter andra och hanterar sina sociala relationer. Jag har inte gjort någon undersökning av detta fenomen och andra är naturligtvis välkomna att kritisera mina möjligen fördomsfulla föreställningar om den bildade människan men när jag ser en sådan människa så ser jag en människa med stort självförtroende som behandlar andra med respekt – åtminstone andra av samma sort – och som på något sätt behåller sin individuella integritet även i en situation som kräver anpassning. Givet att den bildade människan, åtminstone på 1800-talet, rör sig i en ganska snäv social krets så tycks det mig som om hon just är socialt kompetent: hon har förmågan att hantera relationer med andra på ett sätt som gör att hon vinner respekt för sitt personliga territorium och sin integritet, utan att regelmässigt kränka andra och gör det på ett sätt som framstår som rimligt i det samhälle där hon lever. Mot denna bakgrund kan det elitskolesystem som gav upphov till den här sortens bildade människor sägas sysselsätta sig med just de två kunskapsformer som diskuteras så mycket i dagens massutbildningssystem: skolkunskaper och sociala relationskunskaper eller vardagsetiska kunskaper. De senare kom möjligen mera som en bieffekt av de förra och blev därför

mindre synliga. Den kunskapsmässiga bildningen innehöll ett slags vardagsetiskt manuskript som resulterade i ett visst socialt agerande.

I elitskolesystemet var skolkunskap och vardagsetik inte åtskilda utan inbäddade i varandra, medan det i utvecklingsprocessen som resulterar i vårt nuvarande masutbildningssystem sker en stark betoning av skolkunskaperna som gör att de två kunskapsformerna åtminstone tenderar att separeras. Det bildas därmed ett slags vardagsetiskt tomrum i massutbildningssystemet, vilket nu fylls genom betoningen av social kompetens i skolan. Därigenom blir social kompetens den vardagsetiska aspekten av vår tids bildning.

Skola satt på bantningskur

Den viktiga frågan att diskutera är inte om vi ska ha undervisning och träning i social kompetens i skolan, utan snarare *hur det kan komma sig att vardagsetiken kunskapsmässigt separeras från utbildningen*. Jag tror att en starkt bidragande orsak till detta är att vi lever med en skola som varit satt på ekonomisk diet under fem decennier. Det är en skola och ett utbildningssystem där instrumentet – utbildningen – blivit viktigare än målet – kunskapen. Detta gäller nu också för den högre utbildningen och räligen tycker nog vi som är verksamma där att det är när utbildningsekonomismens fula tryne sitter på våra egna studenter, som allt oftare saknar det kärleksfulla förhållande till våra ämnen som vi själva (åtminstone anser att vi) har och som, om man får tro en del forskare, inte gör någon speciell skillnad mellan konsumtion av utbildning och av hamburgare.⁸ Men detta McUniversity har ju inte precis kommit som en överraskning den senaste tiden, utan förberetts under decennier – möjligen i ovisshet om konsekvenserna. Utvecklingsriktningen inom svensk utbildningspolitik har därvidlag inte varit att ta fel på. Utbildning ska ha ett, företrädesvis ekonomiskt, syfte

och den som hävdar att varje individ själv får förse sin utbildning med ett syfte löper risken att bli betraktad som ekonomiskt lättsinnig. När tjänstemän på utbildningsdepartementet i ett första utkast till direktiv för en statlig utredning, som jag arbetade med häromåret, skrev att den högre utbildningens mål var att alla skulle få *yrkesutbildning* var det inte bara en avslöjande felskrivning – det var en del av den nuvarande utbildningspolitikkens själ som kom till uttryck.

Kort sagt: den utbildningsekonomiska utvecklingen har inneburit att utbildning handlar mer om försörjning än om existens, mer om meriter än om kunskap, mer om att konsumera än att skapa kunskap, mer om rationalitet än om mening. Dessutom behöver inte economic man vara socialt kompetent, eftersom han agerar ekonomiskt rationellt i en värld av andra ekonomiskt rationella individer. Utbildningsekonomismen har inte endast skapat en utbildning som saknar djupare mening, utan också ett vardagsetiskt tomrum i skolan och utbildningssystemet. Det är det tomrummet som en del nu försöker fylla genom bl.a. betoningen av sociala relationskunskaper i skolan.

ANDERS PERSSON

¹ Vidare om detta i min bok *Social kompetens. När individen, de andra och samhället möts*. Studentlitteratur 2000.

² Vilken en del politiker stolt kallar krislösning men som nog snarare fortplantade krisen in i varje individs medvetande och tycks leva kvar där som bristande tillit till det politiska systemet, elitförakt och en viss svårighet att lita på offentliga system som inte levde upp till förväntningarna när det som mest behövdes.

³ Läroplan för det obligatoriska skolväsendet 1994.

⁴ Läroplan för de frivilliga skolformerna 1994.

⁵ Se t.ex. Gustavsson, *Bildning i vår tid*, Wahlström & Widstrand 1996; Thavenius, *Den motsägelsefulla bildningen*. Symposium 1995; von Hentig, *Bildning eller utbildning?* Daidalos 1997.

⁶ Liedman, I skuggan av framtiden. Bonniers 1997.

⁷ Gustavsson, a.a., s. 169.

⁸ Om detta se Ritzer, *The McDonaldisation Thesis*. SAGE 1998. Författaren beskriver ett framväxande McUniversity och återger resultat från amerikanska attitydundersökningar bland studenter som visar att de gör mycket liten skillnad mellan utbildningskonsumtion och annan konsumtion.

Keltisk renässans

Den kultur och andlighet som har sitt ursprung i de gamla keltiska områdena i Irland, Wales, Skottland och Bretagne upplever i dag en renässans. Det keltiska arvet tar sig bland annat uttryck i musik, poesi, liturgi, helgonlegender, kalligrafi och bildkonst.

I boken *Keltisk andlighet* finns ett hjärtats språk om de enkla, grundläggande livsvärdena som behövs i vår tid. En stark känsla för naturen, en kontemplativ inriktning och en helhetssyn på tillvaron tilltalar den rastlösa, moderna människan.

På cd:n *A Celtic Source* finns något av den bästa keltiska musiken samlad. Meditativ, avslappnande, pampig och majestätisk. En skönhetsupplevelse för både öron och själ.

Olsen, Harald, *Keltisk andlighet*, Bokförlaget Cordia AB
Box 11175, 404 24 Göteborg.
Telefon: 031-774 03 33.
Bokbeställning telefon: 08-743 65 80.

TRADITION och FÖRNYELSE

Visste du att en miljon elever har använt *SOL* på 1900-talet? Nu vill vi ge det nya årtusendets elever och dig som är SO-lärare chansen att lära känna nya *SOL 3000*.

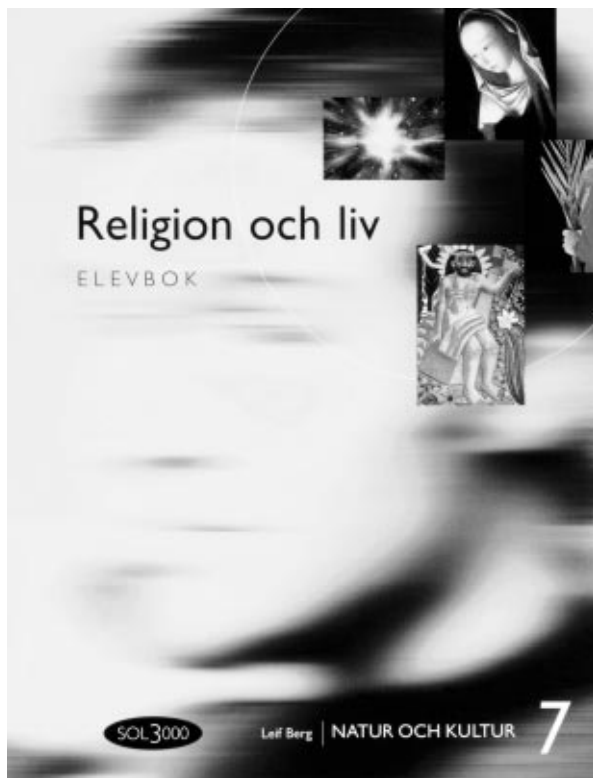
SOL 3000 Religion och liv 7 utgår från eleverna och deras verklighet. Grundtanken är att stimulera eleverna att jämföra, analysera, diskutera och ta ställning i etiska och religiösa frågor. Principen om människans lika värde är central, liksom ambitionen att skildra världen ur olika perspektiv, till exempel vad gäller manligt – kvinnligt, då och nu. Naturligtvis ger läromedlet också rejäla baskunskaper. Allmänbildning är viktig även i religionskunskap!

Boken innehåller fyra teman: Människan i universum, Bibeln – böckernas bok, I antikens värld och Rätt och fel?

Texterna är indelade i två svårighetsgrader, nivå 1 och nivå 2. Efter varje avslutat tema finns uppgifter på tre olika nivåer, som ger möjligheter till sammanfattning och fördjupning inom temat.

Till din hjälp som lärare finns en lärarpraktika, en frågebank på cd-rom och en nätplats.

SOL Religion och liv 6 och *7* är utkomna.
SOL Religion och liv 8 kommer ut våren 02.

Författare: Leif Berg

SOL 3000 *från* **NATUR och KULTUR**

Geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap

För grundskolan år 6–9

Bokförlaget Natur och Kultur. Läromedelsinformation: Box 27 323, 102 54 Stockholm. Telefon 08-453 86 00. Fax 08-453 87 95.
Order/Kundtjänst: Förlagsdistribution Box 706, 176 27 Järfälla. Telefon 08-453 85 00. Fax 08-453 85 20.
E-post: info@nok.se. Nätplats: www.nok.se.

Religionskunskapslärare samlade i Edinburgh

Sanningar i konflikt i Europa

Ola Björilin, styrelseledamot i FLR, rapporterar från en spännande konferens i Skottland.

DET BLÅSTE MILDA VINDAR över Skottland i månadsskiftet augusti–september denna höst när religionskunskapslärare från Europas olika hörn kom samman för samtal om vad som händer i de europeiska klassrummen dessa år. Den lilla svenska delegationen på fyra deltagare ingick i en större nordeuropeisk grupp om 25 personer (Finland, Danmark och Norge hade alla större delegationer än den svenska).

De frågor som jag åkte till Skottland för att få svar på var bl.a. följande: Finns det en europeisk motsvarighet till den svenska skolministerns och utbildningsdepartementets tro på ett stort etik-och-moral-ämne som universalmedel för att skapa värdegrund i samhället? Är lärarna i religionskunskap i Europa fortfarande i stort sett praktiserande eller icke-praktiserande kristna, så som bilden väl har varit under alla år. Vad har det i så fall för konsekvenser för diskussionen om tros- och värdedissonanser?

Aktiviteterna i Edinburgh var mycket omväxlande: föreläsningar av tre professorer, dialoger, workshops, överläggningar i språkgrupper (där vi nordbor utgjorde en grupp, något som irriterade oss med tanke på att inte så många av oss icke-finländare brukar kunna finska, och några finländare behärskade inte svenskan så bra att de kände sig komfortabla med lösningen) och dessutom en värdeövning där vi fick pröva om det gick att få någon samsyn på värdeområdet.

Ett europeiskt dialogtorg

Det var den åttonde konferensen som EFTRE ordnade. Förkortningen står för European Forum for Teachers of Religious Education, och styrgruppen, för närvarande medlemmar från 12 olika europeiska länder, har ordnat en liknande konferens vart tredje år sedan 1980. Teman för konferenserna har varierat: Etiska utmaningar kring

människosynen var t.ex. temat i Linköping 1986. I år var temat ”Handling Truth Claims in the RE Classrooms of Europe”, alltså ett religionsfilosofiskt tema med hög praktisk relevans för undervisningen i det mångkulturella och mångreligiösa klassrummet: Hur skall undervisningen i religionskunskap möta spänningar och konflikter i klassrummet, spänningar kopplade till tros- och värdedissonanser i samhället som helhet?

Redan från början, då den ansvarige organisatören John Stevenson hälsade oss välkomna, stod det klart att uppslutningen från olika delar av Europa var bättre än någonsin. För första gången fanns en större delegation från central- och östeuropa med i den europeiska dialogen om livsåskådningsundervisningen. Det är egentligen sämre ställt med närvaron från det södra och sydöstra hörnet; någon enstaka deltagare från Spanien och Italien, men Medelhavsregionen var klart underrepresenterad. Tyngdpunkten ligger i norra och västra Europa med föga överraskande UK, Norden och Tyskland bäst företrädda.

”... om en femåring sa till dig 'Men är det sant?' vad skulle du svara?”

I sitt inledningsanförande berättade EFTRE:s ordförande Jeremy Taylor att temat denna gång, ”Sanningen i konflikt”, föddes under förra konferensen i Köpenhamn 1998 då en deltagare frågade vad vi skulle svara en femåring som lyssnat på en framställning av en religion och som sedan frågade: ”Men är det sant?” Vad skulle vi svara? Har vi i klassrummet helt enkelt styrt bort från sanningsproblematiken under försöken att skapa tolerans och ömsesidig respekt? Måste inte undervisningen om livsåskådningar och religioner bli tydligare när det gäller att hantera sanningsanspråken?

Sanningen är därute

Professor John Drane betonade mycket starkt att undervisningen i skolorna, liksom i den högre utbildningen, i allt högre grad negligerat de folkliga uttrycken för religiositet. De intellektuella eliternas diskurs har styrt sinnet bort från de folkliga och moderna uttrycken för sökandet efter svar på livsfrågorna. När de postmoderna tänkarna (som vi skall lyssna på, men med försiktighet!) hävdar att de klassiska berättelserna, de stora berättelserna, inte längre är gemensamma, glömmet de att undersöka populärkulturens nya varianter av dessa. I populära böcker som Douglas Couplands *Generation X* eller James Redfields *Den nionde sanningen* kan vi se dessa berättelsers återkomst. Den nya europeiska generationen nöjer sig inte med relativa lösningar. Vad vi ser i sammanstötningarna mellan olika grupper under de stora politiska toppmötena numera är krockar mellan absoluta sanningskrav, inte postmoderna "konstruktioner av verkligheten", menade professor Drane. Så länge liberala medelklasseuropeer bara talar med varandra och studerar varandras böcker så kan man väl behålla skenet av tolerans och "postmodernism". Men i konfrontation med "den andre" blir vår egen bakgrund och hållning tydligare och vi måste bli varse vilka vi är och vad vi vill. Inte minst gäller detta oss som undervisar om livsfrågorna i skolan.

Hur skall vi kunna finna sanning mitt i konflikterna? avslutade John Drane sitt inlägg. Han betonade i diskussionerna som följde att han såg "spiritualitet" som ett viktigare kunskapsområde än "religioner" (som han betraktade som institutionsbaserade), något som skapade rätt stor språklig och innehållslig förvirring. Jag känner personligen viss tveksamhet inför tanken att Göteborgskravallerna i juni i år handlade om "metaberättelser i konflikt".

Dialogens principer

Den som kommer i kontakt med tros- och värdeundervisning i en pluralistisk miljö, särskilt där det finns spänningar mellan troende religiösa och förnuftstroende, märker snart hur laddat sanningsbegreppet är. Därför är det värdefullt att, som professor Karl-Ernst Nipkow gjorde i sin kraftfulla föreläsning, se hur ordet "sanning" kan användas i olika betydelser i diskussionen. Sanning som fakta, som adekvat tolkning av ett verklighetssammanhang, som en övertygande uppenbarad verklighetsupplevelse eller som en trygg relation till en viss person; allt detta är sammanhang vari sanningsbegreppet används. En sann sats och en sann vän bär båda på något slags äkthet, men av helt olika slag. Att hantera konflikter som har med sanningsanspråk att göra måste alltså utgå från en analys av vad för slags sanningkonflikt det rör sig om.

Bland de principer som måste styra dialogen mellan religionerna – och därmed mellan deras företrädare

Leva med Gud

En bok om kristen tro i livet

redaktör Olof Franck

Ny textbok för högstadiet och gymnasieskolan

I *Leva med Gud* berättar ett drygt femtontal kvinnor och män med olika ålder, bakgrund och sysselsättning om vad kristen tro kan innebära i livet, i studier och arbete, i sorg och glädje. Varje text avslutas med ett antal analys- och diskussionsuppgifter som kan användas enskilt eller i grupp.

Leva med Gud är tänkt att användas som referensbok i undervisning om kristen tro och kristendom på högstadiet och i gymnasieskolan. Dess syfte är att förmedla en inifrånkunskap som kan komplettera och fördjupa läroböckers presentationer av en kristen livssyn.

Leva med Gud kan rekvideras från

Stiftskansliet, Box 173, 532 23 Skara
Fax: 0511-262 70 Tel: 0511-262 00

Pris

en klassuppsättning à 30 ex 1 500:-
enstaka ex 100:-

Upplysningar

Elisabet Håstrand-Lönnermark 0511-262 00
Olof Franck 0500-46 42 90

bland lärare och elever i klassrummen – finns dessa: Utgå ifrån den specifika troskärnan i religionerna. Olikhet och sanningsanspråk måste också finnas med i den öppna dia-

”En sann sats och en sann vän bär båda på något slags äkthet, men av helt olika slag.”

logen. Värden och etik hör till bilden, men religioner kan inte reduceras till värden. Dialogen mellan religionerna måste ta de specifika olikheterna med i bilden; dialogerna mellan kristna och judar ser annorlunda ut än dialogen mellan kristna och muslimer. Professor Nipkow underströk vikten av att analysera toleransbegreppet så att det inte innefattade tolerans mot intoleransen. Vi får inte heller glida över viktiga olikheter, då blir det ingen ärlig dialog. Han berörde också vikten av att ta in de förnufts- eller vetenskapstroende i samtalet mellan olika trossystem. Vare sig man nu har ett vagt privatreligiöst tänkande eller ett uttalat ateistiskt förhållningssätt så är mötet mellan dessa synsätt och det religiösa viktigt att lyfta fram. Oftast handlar ju konfliktanalyser och dialoger om människor med olika religiös tro. Personligen tror jag detta är en mycket viktig poäng, särskilt i klassamtalen i Sverige i dag, där det finns ganska få religiöst praktiserande men ganska många agnostiker/privattroende/ateister/.

Lärarens integritet när sanningen är i konflikt

Den finska professorn Kirsi Tirri talade om lärarens integritet i en allt svårare balansgång bland etiska frågor och frågor av trosnatur. Hennes föreläsning, som bl.a. byggde på empiriska undersökningar kring konflikter i skolan, mynnade ut i ett förslag om en ”rundabordsmetod” för att skapa en etisk konsensus i undervisningssituationen. Ett sådant samtal skulle vara återkommande i en process där teman var rättvisepprinciper, elevernas behov, beslutsstrategier och lärardygder. I samtalet kunde det ingå elev, lärare, skolpräst, rektor, föräldrar, m.fl.

Tirris idé är utmärkt som försök att konkretisera allt luftigt som sägs kring värdegrundsfrågor just nu. Kanske man kunde knyta elev- och föräldrarepresentanter till arbetslagen i skolan?

Fick jag några svar med mig hem?

Och mina frågor då, hur gick det med dem? Jodå, det diskuteras såväl i Tyskland som i UK om behovet om citizenship, ett slags etisk medborgarfostran. Men jag uppfattade inte något stöd för den svenska skolministerns strävan att avskaffa religionskunskap och samhällskunskap som självständiga ämnen och skapa ett jätteämne

där dessutom historieaspekter och bild och media skall behandlas. Det handlar snarare om oron att ett pluralistiskt samhälle kan riskera att brytas upp i enklaver om det inte finns tillräckligt med samsyn kring samlevnad och relationsetik. Men Europa uppvisar ju också en synnerligen splittrad bild när det gäller formerna för undervisningen i religionskunskap. UK och Sverige tycks ha ett likartat icke-konfessionellt grundkoncept. Även Norge har slagit in på denna väg. Den danska delegationen var inte helt överens om hur man skulle tolka den danska kursutformningen. Den finska delegationen tycktes se med skepsis på den svenska modellen. Central- och östeuropa har bara konfessionsbaserad undervisning som är frivillig. Tysklands kurser tycks i stort sett vara konfessionellt utformade. Behovet av gemensamma etiska ramar (grunder) är väl lika stort överallt. Formen för detta sökande efter gemensamma europeiska värden ter sig dock olika liksom utformningen av religionskunskapsämnet.

Min andra fråga, den huruvida lärarna i religionskunskap fortfarande helt dominerades av kristna av olika traditioner och intensitet, måste besvaras med ”nja”. Där fanns muslimska och sikhiska lärare. Men de kunde lätt räknas. Ett uppslag till tema inför kommande konferenser med EFTRE kunde kanske vara: Hur ser de olika religionerna i Europa på undervisningen i religionskunskap i skolan? Leder inte olika religionsteologier till olika religionskunskapsdidaktik? Hur hanterar vi de trosdissanserna?

OLA BJÖRLIN

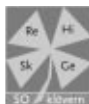
Välkommen till en konferens i Malmö våren 2002!

Att undervisa om de främmande andra

Boka redan nu fredagen den 24 maj och lördagen den 25 maj 2002. Då anordnar Nordisk Förening för Religions- och EtikDidaktik, i samarbete med Föreningen Lärare i Religionskunskap, en konferens på Malmö Högskola. Temat är Att undervisa om de främmande andra.

Som föreläsare medverkar bland annat religionsforskare från Danmark. Alla inbjuds att på kortseminarier presentera forskning och undervisningsprojekt.

Mer information i nästa nummer av RoL!

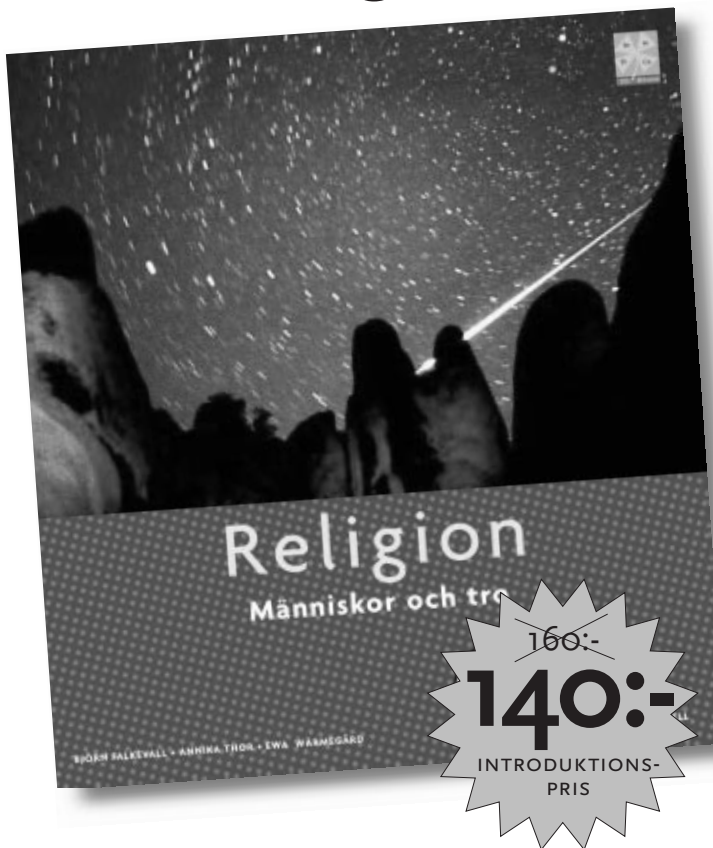
Ny spännande religionsbok!

Religion – Människor och tro.

En ny lärobok för grundskolans senare år. Boken innehåller lättlästa texter om livsfrågor som är allmängiltiga och eviga. Världsreligionerna och hur de förhåller sig till de stora livsfrågorna får stort utrymme.

Här finns också klassiska myter och berättelser om situationer i vardagen som ger möjlighet till inlevelse, diskussion och reflexion.

Till varje kapitel finns en mängd uppgifter för att stärka baskunskaper och inspirera och vägleda till undersökande arbete utanför bokens pärmar.

LE 31

Ja tack, sänd utan kostnad ett cirkulationsexemplar till skolan:

Ro121-002 Cirkulationsexemplar av **Religion – Människor och tro.**

Endast ett ex/skola.

Ro021-002 Katalog **Samhällsorienterande ämnen.**

Jag vill beställa:

Expeditionsavgift, frakt och moms tillkommer.

_____ ex 21-18331-7

Religion – Människor och tro, 192 sid.

Introduktionspris 140:- Gäller t.o.m. juni 2001 (ord F-pris 160:-)

Var vänlig texta!

Feb 2001

NAMN _____

SKOLA _____

POSTADRESS _____

POSTNR/ORT _____

UNDERVISAR I _____

Läromedelsinformation: Inga-Lill Eklund, tel 08-690 93 48, fax 08-690 93 36.

Beställning genom Liber Distribution, Kundtjänst, 162 89 Stockholm, tel 08-690 93 30, fax 08-690 93 01/02. e-post kundtjanst.liberab@liber.se

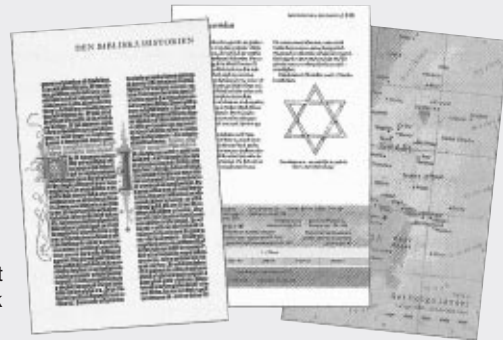
Nu även med noter och parallellhänvisningar!

Noter
Parallellhänvisningar

Träsnittsvinjetter

Introduktion och översikt till varje bok

Utförlig uppslagsdel med uppslagsbok, ordbok, bevingade ord från Bibeln, den bibliska historien och kartor

Bibeln *nu även med noter och parallellhänvisningar!*

- Förlagshuset Gothias läsebibel innehåller mycket mer än bara bibeltexter ...
- Introduktionstexter till Bibelns böcker
 - Träsnittsvinjetter till bibelböckerna samt till de tre olika textavdelningarna
 - Uppslagsbok till Bibeln med bl.a. bevingade ord och ordbok från A-Ö
 - Ett historieavsnitt på 32 sidor med bl.a. tidsaxlar och kartor i färg

Best.nr 7205-318-6, pris 195:-, vid 10 ex 166:-/st, vid beställning över 100 ex, begär specialoffert. *Moms och porto/frakt tillkommer*

Ja tack, jag beställer _____ st Bibeln, best.nr 7205-318-6

NAMN _____

FÖRETAG/ORG _____

ADRESS _____

POSTNR/ORT _____

TEL _____ FAX _____

Faxa gärna kupongen till fax 08-462 03 22, eller kopiera och posta

GOTHIA
BETALAR
PORTOT

FÖRLAGSHUSET GOTHIA

Svarspost
160 311 600
110 15 Stockholm